

Első napom Párisban

Sinkó Ervin

Első napom volt Párisban, ahol tán még nehezebb idegennek és szégyennek lenni, mint másutt. Mintha rajtad kívül körülötted mindenki otthon volna, s az is, aki véletlenül nem csókol, biztosan azért ül, mert valakire vár vagy azért siet, mert valaki várja, akit csókolni fog. Sütött a nap és a szívemet fagyos szomorúság fogta. Akkor már sok város és ország, sok évi vándorlás volt mögöttem. S furcsa, az ember sokszor, soká, újra és újra le tudja teperni a felágaskodó kétségbeesést — míg egyszerre csak az, hogy Párisban is egyedül van, hogy még Párisban, a fiatalok öreg városában sincs otthon... az ideák fényessége és az akarat felmondják a szolgálatot. S a pillanatnyi elernyedésben egyszerre tudod: eddig csaltad magad, minden nap úgy indultál az örökös harcba, mintha ép kezdejéd — és most évek alatt titkon meggyült, minden letagadott fáradságod egy összegben zuhan a melledre. Hegyomlás ez, mely alatt eredménytelenné válsz, mint az öregek — és csüggedtebbé, mint a legöregebbek.

Hasztalan akartam volna gondolkodni azon, hogy mit eszem majd holnap. A két befolyásos és nagynevű úr közül, akihez ajánlólevelet hoztam egy másik nagynevűtől és akitől segítséget vártam, az egyik fogadott, behatóan érdeklődött a keleteurópai viszonyok felől, s fél óra hosszat olyan érdekesen elbeszélgettünk, hogy én is megfeledkeztem minden másról, annál inkább ő, aki túl jómodorú volt ahhoz, hogy indiszkréten megkérdesse, miből fogok élni. A másik úr pedig, aki még befolyásosabb és még nagynevűbb volt, maga telefonhoz se jött, csak titkárnőjével üzent, hogy épp nyári szabadságára készül, s úgy két-három hónap múlva, ha talán lennék szíves felhívni... vagy ami még jobb, hagyjam meg tán a lakáscímem! A lakáscímem! Épp annyira a gépkocsim száma iránt is érdeklődhetett volna.

Sütött a párisi nap, és a széles bulváron a párisi soffőrök mesteri keze alatt az autók akárcsak elvarázsolt ballerínák kecesesen siklottak. A kávé-

házak teraszai igézetes életvidám zúgástól visszhangzottak, s a gyalogjárókon percre se szűnt az emberáradat. Én bementem egy kis bisztróba s hátul, elhagyott hűvös félhomályban ültem asztalhoz. Csak azért mentem be, mert valahová menni kell, főleg akkor, ha az embernek nincs hol lennie. A feketémet még ki tudom majd fizetni. Tíz évvel ezelőtt, sőt még tavaly is hasonló körülmények között szentül hittem, hogy az utolsó percben vagy az utcán fogok teli erszényre találni vagy valamelyik kiadó fog éjszaka álmomból azzal a hírel felverni, hogy értesült inségemről és lelkiismeretfurdalástól úzve siet előleget hozni a regényemre, amit már holnap nyomdába ad. Most azonban Párisban voltam és tudtam, hogy holnap is és holnapután is a teljes megalázó koldusszegénység vár rám, a koplalás és a mosatlan, rongyos fehérenmű. S külsőm, mint mondani szokták, nem lesz bizalmat keltő, holnapután még kevésbé, mint holnap. S az embernek, aki „nem kelt bizalmat”, tartósan birkóznia kell, hogy meg tudja őrizni az önbizalmát — de én fáradt lettem, fáradt voltam hozzá, s nekem is gyanúsak tűnt az egzisztenciám.

Nem tudom, miért s nem tudom, hogy a pohár rég langyossá vált fekete levében meddig forgattam volna még a kanalat, ha hátul a kis bisztró késő délutáni félhomályában szemembe nem tűnik egy ember. Velem szemben egy másik sarokban ült ugyancsak egyedül, ugyancsak egy feketekávé mellett, s ugyancsak kavargatta. Megfigyelték-e már, hogy néha mennyire bánat és céltalanság fér el egészen banális gesztusokban? Ha színész volnék, bizonyos lelkiállapotokat nem patétikus kitorésekben, hanem azon mutatnék meg, hogy este az ágy szélén ülve hogyan húzza le a harisnyáját, vagy hogyan teszi fejére az ajtóban a kalapját egy ember — vagy hogy úgy kavargatja csüggedt fejjel a feketekávéját, mint egy értelmetlen örökkévalóság mit sem váró, rettenetesen ráérő foglya... Nálam vagy tizenöt évvel idősebb lehetett, kerek képpel és erősen szürkülő hajjal. Mintha egyszerre tükörben láttam volna magam, zavartan tettem le a kanalat — s ő is, a vis-à-vis-m is, mert egyszerre vettük észre egymást. Gyorsan felhajtottam a kávémat, s amikor letettem a poharat, s újra feléje pillantottam, ő is már az üres poharat tette le maga elé. Mintha a közöttünk álló üres asztalok fölött a távolból koccintottunk volna egymással. Az ember a saját képét nem látja, de a vis-à-vis-m fáradt arcán halvány mosoly kerekedett, megértő, mindent kitaláló és ami több: öreg ember biztató mosolya a kishitű fiatalhoz. Én holtfáradt voltam s arra ébredtem fel a sarokban, hogy fejem fölött kigyulladtak a lámpák. Az utcáról színesen világítottak be a tűzreklámok. Az emberem még éppúgy ott ült velem szemben, s amint ránéztem, megint az a majdnem gyengéd mosoly az arcán. Körülöttünk és közöttünk azonban már népesek voltak az asztalok és itt is, ott is összebúvó párok. A kopott öreg ember ott szemben nagyon kirítt ebből a környezetből. Rámnézett, és én tudtam, hogy ugyanezt gondolja rólam. Tányéromra tettem a fekete árát és lassan indultam kifelé. Ő is jött velem. A bejáratnál összeért a vállam az övével. Különös volt nekem, hogy csak így elmenjünk egymás mellett, amikor egy nehéz délutánt — neki is nehéz délutánja volt, az biztos — ennyi megértéssel töltött velem együtt. Úgy tettem, mintha csak véletlenül ért volna a kezem feje a kezéhez. Egyikünk jobbra, másikunk balra ment. Velem maradt a mosolya, és én már nem voltam egyedül Párisban.

Páris, 1936

Ács József szövegrajza

Godofréd úr

Sinkó Ervin

Godofréd úrral álmodtam már napok óta. Sovány-e, kövér-e, szőke vagy barna-e, nem, még azt se tudom, szegény-e vagy gazdag. A nevét is tölem kaptam, de egyet tudok róla, hogy jó ember, a szíve csupa vaj.

Lefekszem, s egyszerre ébredek, hogy valaki ott ül az ágyam szélén, elborult arccal, nagyokat sóhajtva olvassa az újságot. Nem képmutató, mert hiszen csak magának beszél, mikor fejét csóválva felkel s csendesen mondja: nem, ez a világ rettenetes. Mindenütt gyilkosságok, utcai harcok, új vármok, éhség, munkanélküliség és az új háború veszélye — és Godofréd úr sóhajt, sóhajt s lassú léptekkel, elgondolkodva indul az asztalhoz, ahol már felhalmozva várja a reggelije. Godofréd úr szeméit elfutja a könny, mikor kezébe veszi a teáskannát: a szegény kínai kulik jutnak az eszébe, kiket előbb a saját generálisai s most a japánok öldösnének. Közben kiterjeszti figyelmét a füstölt libamellre, mely paprikától pirosan virít a tányérján. Jókorára darabot vág le belőle, közben pedig ábrándos szemei előtt megjelenik a zöld rét, rajta a piroscsőrű, esetlenül kocogó szegény liba, akinek ő most a mellét rágja. Mit lehet várni az emberiségtől, melynek van szíve pusztán az erőszak jogán egy ártatlan libának életét venni? --- veti fel a kérdést, miközben gondosan megtörli száját a zsírtól. S mennyien vannak, kik emberek képesek ölni, mikor én még egy liba nyakát se tudnám elvágni! — mondja tovább magában, majd órájára néz még megatottságtól fátyolos a szeme, mikor felkel az asztal mellől, miután előbb a szalvétáját rendszeretően összehajtotta. Eszébe jutnak a gyermekei, akiket ő küldött épp az előbb az iskolába, ahol arra tanítják őket, hogy nagy és dicső dolog ölni és halni a hazáért. Most már magánkívül van a szomorúságtól Godofréd úr. Egy retteneteset sóhajt, felkel, a szék nagyot reccsen, sziréna bűgása hangzik, ekkor Godofréd úr már indul is, de az ajtóból még visszafordul felém, kétségbeesésében a fejét fogja, úgy mondja gyászosan minden eddigi sóhajtását felülmúló sóhajjal: munició gyárban vagyok hivatalnok. Gyűlölöm, utálok Gondofréd urat, gondolatban a leggorombább, legvadabb szavak után keresek, hogy képébe vágjam — és felébredek.

Kicsoda ez a Godofréd úr? Mért nyomorítja meg életemet, mint egy visszatérő lidércnyomás? Mi közöm hozzá? S görcsösen gondolkodva, ismét behúnyom a szemem. Kicsoda ez a nyomorult? Ki az az ismerőseim között, aki libacombot eszik reggelire? Az is lehet, hogy nem libacomb, csak paprikás szalonna. Ki az, aki sóhajtva olvas újságot? Minden ismerősöm eszembe jut, azok is, akik nem esznek libacombot. Ki az köztük, aki így sajnálja a szenvedőket, a kínai kuliktól kezdve le az állatig? Ki az, aki látja az új háború veszélyét és irtózva sóhajt, sóhajt, sóhajt? Sójajt, ha Németországra, sóhajt, ha a munkanélküliekre, sóhajt, ha Spanyolországra, sóhajt ha arra gondol, hogy milyenek az iskolák, ahová a gyerekeit küldi, tanulni küldi, sóhajt, hogy milyen rettenetes minden? Ki az az én ismerőseim közül, aki munició gyárban hivatalnok? En, én nem vagyok munició gyárban hivatalnok — bizonygatom magamnak — De mégis, Godof-

réd úr hasonlít hozzám. Ki az a szörnyű Godofréd úr? A hangja, a szeme hasonlít, de nemcsak hozzám, egy kicsit minden imerősömhöz. Ki az, akihez egész csöppet se hasonlít? S a muníciós gyár? Mind benne élünk és mindnyájan a falai közt dolgozunk — sóhajt és csak sóhajt Godofréd úr, akinek a szíve csupa vaj.

Már régóta naponta Godofréd úrral álmodom.

1932

Acs József szövegrajza

Ez minden

Sinkó Ervin

Bármily különösen hangzik is ezzel a szelíd lényel kapcsolatban, bizonyos értelemben rettenetes ember volt.

Kezdődő tavasszal a kórház udvarában láttam először. Fekvőszékében olyan gyengéden húzogatta végig lelógó kezét a sarjadozó zöld fűvön, mint aki, hunyt szemekkel, egy kedves fejet simogat. Hogy felnézett rám, világoskék szeme sajátságos erős fényben csillogott. Kicsi volt, mintha nem is volna még felnőtt, s nem láttam még fehérebb, szebb fogakat, mint ebben a vékony hosszú arcban. Szakmája szerint, ha jól tudom, esztergályos lett volna, de csak rá kellett nézni a fehér kezére: ezek a kezek már hosszú évek óta nem csináltak semmit. Legföljebb a fűvet simogatták. Leányt, asszonyt nem, mert ahhoz valamivel több tüdő kell, mint amennyi ebben a sipoló mellkasban még élt. És különben is, csak pár hete, hogy Párisba került, hozzá sohasem jött látogató.

Mindebben semmi rendkívüli, mindez egyszerűen megfelel a szabálynak: szegénység, tuberkulózis, idegen nagyváros, kórház.

A rendkívüli, sőt rettenetes ebben az emberben az ő természetellenes érzéketlensége volt az iránt a legegységibb szűkséglet iránt, mely a kezdet után folytatásra és folytatás után befejezésre, az eredményre vár.

— Akkoriban egy idő óta minden vasárnap találkoztam egy párral. Nyilván ők is ott laktak, abban a külvárosban, ahol én — mesélte például egyszer a maga mindig majdnem rajongó kissé suttogó hangján. — A fiú az ünneplő szürke ruhájában, mindig narancssárga nyakkendővel, s a lány bokáig erő tengerzöld ruhában, fején az olcsón ondolált fűrtökön piros posztósapkával. Igaz, a fiú nyakkendőjében még egy nyakkendő is volt: egy nagy négylevelű lóherét ábrázolt. Minden rajtuk külön és együtt mindenki más számára kész katasztrófa, de ők, s ez volt a gyönyörű, kéz a kézben élvezték egymást s az egymás díszbeöltözött szabad vasárnapját. Néha leültek valamelyik kávéház teraszára, s akkor se engedték el egymás kezét, ha történetesen szájukhoz emelték poharukat. És egyszer este is találkoztam velük. A hosszú széles külvárosi utca egész kihalt volt. Ők mentek, kéz a kézben, egymás mellett, egymáshoz simulva, és nem beszéltek egy szót se, csak fogták egymás kezét és úgy mentek, ketten. Mentem utánuk.

— És aztán? — kérdeztem.

Ő, mint akit álomból költöttek fel, kissé zavartan mosolygott, s világos szeméit rámnyitva felelte:

— Ez minden.

— De mért mesélted el, mit akartál ezzel mondani?

— Azt hittem — válaszolta mentegetőzve —, hogy téged is érdekel. Én mindig örültem velük, de különösen azon az estén, hogy egymás mellett mentek, ők ketten a hosszú utcán.

Több ilyen elbeszélésére emlékszem. Természetesen felvetődött bennem, hogy talán csak egyszerűen korlátolt intelligenciájú emberrel van dolgom. Hogy lehetne különben megmagyarázni, hogy látszólag meg se érti a családásnak azt az érzését, amit sokatigérő hangján, lelkesen elkezdett története keltene? Mert minden története lelkesen kezdődött.

Néha azonban kérdéseket is intézett hozzám, aki egyedül beszéltem a nyelvét. Egyszer például részt vett a kórház kápolnájában tartott istentiszteleten.

— Te tanult ember vagy — szólított meg aznap este —, magyarázd meg nekem, mért dicsérik a hívők olyan nagyon az Istent azért, mert minden embert szeret? Ez a legkevesebb, amit tőle elvárhatunk. Vagy nem?

Az ilyen kérdések mégis arra vallottak, hogy nemcsak összefüggéstelen apró emlékeket őriz a fejében, hanem gondolkodik is. Róla magáról mindvégig nem tudtam meg többet, csak azt, amit következtetések formájában a szeszélyes, csupa-töredék történeteiből levonhattam.

— Az anyám német nő volt — mesélte egy alkalommal. — Nagyon szép, magas karcsú nő volt, nem olyan kicsi és nem is olyan vékony, mint én. Korán özvegy lett és hivatalba járt. Szeretett énekelni. Olyan szépen énekelt, hogy néha este az emberek megálltak az ablakunk alatt hallgatni. Nagyon szerette a szép ruhákat, csak nem telt a keresetéből. De én egyszer Milánóban egy kirakatban megláttam egy fekete selyemruhát. A fekete szín nagyon jól állt az anyámnak, még szökébbnek látszott benne.

— No és? — kérdeztem sürgetve, mert mindig magával ragadta az embert nem annyira az elbeszélés, mint a hang és az élénk arcjáték.

— Ez minden — hallhattam ismét.

— És mi történt a ruhával?

Mintha szemrehányás ellen kellene védekeznie, úgy mondta:

— Azt nem tudom. Még sokáig volt a kirakatban. Úgy rémlik, hogy széles fehér csipkegallér is volt rajta.

— Sokáig azt hittem, hogy semmit sem tud betegsége természetéről. Sokszor beszélt arról, hogy ha majd elbocsátják a kórházból, nem marad Párisban, mert ez a nedves klíma nem tesz jót neki. Egy napon kivitték az ágyát a közös betegszobából. A folyosóra tették ki, spanyolfal mögé. — Mert itt több a levegő — magyarázta meg nekem, mintha nem tudta volna, hogy a kórházi haldoklók állomására érkezett el. A haldoklók azonban rejtélyes lények. Nem tudott semmit, s mégis ekkor kezdett egy elbeszélésbe, mely így hangzott:

— Amikor börtönben voltam. . .

Csak ekkor tudtam meg, hogy öt évet börtönben vesztett. De ő mint-ha nem tartaná elég fontosnak a kérdéseimet, amiket meglepetten: — miért, mikor, hogyan? — föltettem. — Afféle politikai ügyről volt szó — felelte félig türelmetlenül, félig szórakozottan, sőt ki is mondta: — Ez most már mindegy. De Giuseppe, aki velem volt bezárva, az is tüdőbeteg lett ott. Ott is halt meg. Én akkor megfogadtam, hogy amint kiszabadulok, igazi harcos leszek, megbosszulom Giuseppet. Nagyon szerettem Giuseppet. Ő már öreg volt, hát meghalt, de én fiatal vagyok, én még megérem a győzelmet, gondoltam.

Én megint beleestem abba a hibába, mely a szándékhoz a tettet, az eredményt, a vágy után a teljesülés híréért várja. S mert ő elhallgatott, megkérdeztem:

— És aztán?

Felvonta szemöldökét, mintha jobban meg akarna nézni, s egy mozdulatot tett, melyet semmi se fog emlékezetemből kitörölni. Magára akart mutatni, de vékony karja már nehezen engedelmeskedett, nem tudta felemelni, csak a keze mozgott. Így mutatott magára. Aztán azt mondta, s ezúttal nem mosolygott:

— Ez minden.

— Nem, nem! — kiáltottam én, s ahogy ilyenkor már szokás, meg akartam győzni arról, hogy majd meggyógyul és majd, akkor majd. . . De ő elnézett a fejem fölött s nem szólt semmit. A takaróját kezdte csupálni. Gyerekarcán az öregek reménytelen tompa fáradtsága tükröződött. Kiszívítottam selymes haját a homlokából, s vártam, még mindig vártam. De ezúttal is hiába, mert ő ekkor már távozóban volt.

Ács József szüvegrajza